

Микитенко О. С.
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
АПН України

СПІВПРАЦЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДЛЯ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У ТЕХНІЧНИХ УЧИЛИЩАХ УКРАЇНИ (1954–1984 РР.) ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Розглядаються зміст і напрями співпраці у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників для легкої промисловості у технічних училищах України (1954–1984 рр.) як один із факторів підвищення її ефективності.

***Ключові слова:** соціальне партнерство, співпраця, професійна підготовка, кваліфіковані робітники, технічні училища, легка промисловість.*

У сучасних економічних умовах України та галузі професійно-технічної освіти зокрема, актуальним є розвиток соціального партнерства – системи взаємозв'язків між представниками найманих працівників (переважно професійними спілками) – з одного боку, роботодавцями та їх об'єднаннями – з другого, державою та органами місцевого самоврядування – з третього, що виражається у взаємних консультаціях, переговорах і примирних процедурах на взаємоузгоджених принципах з метою дотримання прав та інтересів працівників, роботодавців і держави [18].

Згідно з Концепцією розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні [2], розвиток соціального партнерства є одним із пріоритетних напрямів розвитку професійної освіти.

Зважаючи на це, доцільним, на нашу думку, є висвітлення прогресивного історичного досвіду такої взаємодії при здійсненні професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників із повною загальною середньою освітою для легкої промисловості у технічних училищах (надалі ТУ) України (1954–1984 рр.).

Так, основними суб'єктами співпраці в досліджуваній період виступали: державні органи виконавчої влади (Держкомітет по ПТО, республіканське, обласні, головні, міські управління ПТО); партійні, комсомольські, профспілкові та інші громадські організації; республіканські та промислові об'єднання, базові підприємства ТУ.

Головними напрямами їх діяльності були: створення навчально-матеріальної бази ТУ; кадрове забезпечення ТУ; організація профорієнтаційної роботи з випускниками СЗШ; матеріальне заохочення учнів ТУ; виховання учнів ТУ на кращих традиціях базових підприємств; виконання учнями ТУ навчально-виробничих робіт за замовленнями базових підприємств; проходження учнями ТУ виробничої практики на базових підприємствах; участь у проведенні випускних екзаменів у ТУ; участь в організації методичної роботи у ТУ.

Розглянемо детальніше зміст кожного з цих напрямів.

– створення навчально-матеріальної бази ТУ;

При створенні ТУ у 1954 р. для обладнання навчальних майстерень і кабінетів базовими підприємствами було виділено та передано ТУ 549 різних верстатів, 17 тракторів, 3 комбайни, 56 с/г машин, 29 будівельних машини і механізмів, 1,219 тис. слюсарних лецат і різного інструменту на суму 240 тис. крб.

Більшість промислових підприємств, на базі яких організовувалися ТУ, надали допомогу училищам у створенні навчально-матеріальної бази шляхом безоплатної передачі устаткування, інструменту, навчального інвентарю та ремонту будівель і приміщень.

Базові підприємства Дніпропетровської, Сталінської та Ворошиловградської областей надали значну допомогу в оснащенні навчальних майстерень і кабінетів.

У шести ТУ Дніпропетровської обл. було повністю обладнано 14 навчальних майстерень і 22 навчальних кабінетів і лабораторій; у ТУ Сталінської обл. – 28 навчальних майстерень і 27 навчальних кабінетів, для яких базовими підприємствами було передано 6,528 тис. од. різного устаткування, пристосувань і приладів [11, арк. 1-6].

На виконання постанови ЦК КПУ та РМ УРСР від 26 березня 1956 р. "Про дальше поліпшення постачання населення продовольчими та промисловими товарами широкого вжитку і поліпшення побутового обслуговування трудящих", міністерствами торгівельної, легкої, місцевої та паливної промисловостей УРСР і Українським республіканським управлінням трудових резервів було видано спільні накази, якими за училищами закріплювалися базові підприємства та передавалися устаткування, матеріали, інструмент, необхідні для оснащення навчально-виробничих майстерень і кабінетів; виділялися кошти на ремонт приміщень.

Так, станом на 15 вересня 1956 р., Мінторгівлі та Мінлегпромом УРСР було виділено та передано училищам, закріплених за виробничою базою підприємств цих міністерств, 50 швейних машин, 60 промислових столів, електричні утюги та певну кількість іншого устаткування та матеріалів.

До початку нового навчального року було відремонтовано навчальні та житлово-побутові приміщення навчальних закладів [12, арк. 22].

– кадрове забезпечення ТУ;

Із введенням у 1968/69 н. р. до навчальних планів ТУ предмету "Основи наукової організації праці", училища мали своєчасно комплектуватися викладачами, переважно з числа працівників базових підприємств [7, с. 187].

– організація профорієнтаційної роботи з випускниками СЗШ;

Для залучення молоді до ТУ, у 1954 р. РМ СРСР зобов'язала всі міністерства та відомства, особливо міністерства освіти союзних республік, організувати масову роз'яснювальну роботу серед учнів 10-х класів СЗШ щодо наявних можливостей здобуття виробничої кваліфікації через ТУ. Місцеві партійні, комсомольські та профспілкові організації України

займалися питанням набору до ТУ. Для випускників СЗШ влаштовувалися зустрічі з ветеранами праці, передовиками та новаторами виробництва, випускниками навчальних закладів трудових резервів; читалися лекції, доповіді; демонструвалися кінофільми про славні бойові й трудові традиції радянського робітничого класу; на багатьох підприємствах організовувалися "Дні відкритих дверей". У пресі публікувалися статті, які закликали випускників СЗШ до вступу у ТУ.

Наслідками такої роботи було те, що вже на 22 вересня 1954 р. у ТУ України було подано понад 10 тис. заяв. До дніпропетровських ТУ надійшло 1,120 тис. заяв, до київських – 3000. На кінець вересня по окремих областях кількість заяв від молоді перевищувала можливості набору. На 15,400 тис. місць, встановлених планом набору до ТУ на 1954 р., було подано 32,068 тис. заяв [8, с. 111].

– матеріальне заохочення учнів ТУ;

Так, учням ТУ та окремих груп ПТУ з числа випускників СЗШ відповідно до постанови РМ СРСР від 2 серпня 1954 р. № 1573 (постанова РМ УРСР і ЦК КПУ від 26 серпня 1954 р. № 1264) встановлювалася стипендія в розмірах, виплачуваних учням ПТНЗ, створених на базі колишніх ТУ [6].

Розпорядженням РМ СРСР від 11 квітня 1973 р. РМ союзних республік і Держпрофосу СРСР дозволялася виплата учням ПТУ, що знаходилися на державному забезпеченні, та учням ТУ, підготовка яких здійснювалася для текстильної промисловості, 50% прибутків, отриманих ПТНЗ за роботи, виконані учнями під час в/н та виробничої практики [14, арк. 128].

На виконання постанови РМ СРСР від 23 квітня 1975 р. та розпорядження РМ УРСР від 25 квітня 1975 р., починаючи з 1 травня 1975 р., учням МПТУ та ТУ з числа круглих сиріт, дітям, що залишилися без батьківської опіки, та дітям інвалідів Вітчизняної війни I та II групи виплачувалася стипендія в розмірі 9 крб. на місяць [15, арк. 171].

На виконання постанови РМ СРСР від 24 червня 1977 р. та наказу Держпрофосу від 6 липня 1977 р. учням ПТУ та ТУ, які здійснювали підготовку робітників для виробничих об'єднань і підприємств системи Мінлегпрому СРСР і знаходилися на державному забезпеченні, мало виплачуватися 50 % прибутків, які отримували ПТНЗ за роботи, виконані учнями під час в/н та виробничої практики [16, арк. 31].

Відповідно до постанови ЦК КПРС і РМ СРСР від 30 серпня 1977 р., всім учням, що навчалися за складними професіями, базовими підприємствами Мінлегпрому УРСР здійснювалася доплата до стипендії до рівня тарифної ставки робітника I-го розряду [9, арк. 117].

– виховання учнів ТУ на кращих традиціях базових підприємств;

В "Інструктивному листі про організацію та проведення виховної та культурно-масової роботи у технічних училищах трудових резервів", затвердженому в травні 1955 р. ГУ трудових резервів при РМ СРСР, зазначається, що до читання лекцій у технічних лекторіях мали ширше

залучатися керівники та інженерно-технічні працівники базових підприємств, виховуючи учнів на кращих традиціях базових підприємств; мали практикуватися виробничо-технічні конференції учнів, зустрічі учнів із діячами науки та техніки, новаторами виробництва [1, с. 174].

– виконання учнями ТУ навчально-виробничих робіт за замовленнями базових підприємств;

Роботи, які включалися до переліку навчальних робіт учнів ТУ, переважно складалися із замовлень базових підприємств, централізованих виробничих замовлень [1, с. 78].

Так, у Харківському швейному ТУ № 4 було встановлено річний обсяг виробничих робіт для навчальних майстерень із виробів на замовлення базового підприємства [17, арк. 32-34].

– проходження учнями ТУ виробничої практики на базових підприємствах;

У жовтні 1982 р. відповідно до "Положення про професійно-технічні навчальні заклади СРСР", затвердженого Постановою РМ СРСР від 11 квітня 1980 р. [4], наказом Держкомітету СРСР по ПТО було затверджено "Положення про виробничу практику учнів міських професійно-технічних навчальних закладів, які здійснюють підготовку кваліфікованих робітників для промисловості, транспорту, зв'язку, торгівлі, громадського харчування та галузей, обслуговуючих населення", в якому зазначалося, що виробнича практика учнів мала проводитися в складі кращих виробничих бригад, як правило, на тих підприємствах, організаціях, закладах, робочих місцях, де учні мали працювати після закінчення навчального закладу [3, с. 25-35].

Широкого розповсюдження набуло укладення двосторонніх договорів між бригадами робітників базових підприємств і навчальними групами, що проходили виробничу практику.

За кожним молодим робітником закріплювалися наставники з числа кваліфікованих робітників, що мали значний виробничий досвід, високі моральні якості, навички виховної роботи.

У документі зазначалося, що в 1984 р. над 44 тис. молодих робітників здійснювало шефство 37 тис. наставників; понад 90% випускників училищ було охоплено наставництвом. Внаслідок проведеної роботи 30 тис. молодих робітників досягло рівня продуктивності праці своїх наставників.

Із 1982 р. розподіл випускників училищ на підприємства Мінлегпрому України здійснювався відповідно до "Положення про персональний розподіл випускників у цехи, на ділянки, бригади, в яких вони проходили виробничу практику. В 1984 р. близько 90% випускників ПТУ працювало в бригадах [10, арк. 63-71].

– участь у проведенні випускних екзаменів у ТУ;

Із прийняттям Закону "Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР", до знань і умінь випускників ТУ пред'являлися підвищені вимоги. У проведенні

екзаменів брали участь представники базових підприємств, викладачі та майстри екзаменаційних груп [13, арк. 155].

– участь в організації методичної роботи у ТУ

До складу педради ТУ, як однієї з форм організації методроботи, входили представники партійної, комсомольської та профспівкової організацій навчального закладу, представники базового підприємства ТУ з числа керівного складу, інженерно-технічних працівників і провідних працівників [1, с. 69].

Таким чином, підсумок діяльності суб'єктів співпраці у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників для легкої промисловості у технічних училищах України (1954–1984 рр.) дає змогу стверджувати: чітко налагоджена система їх взаємодії була одним із факторів підвищення її ефективності; висвітлений прогресивний історичний досвід може бути корисним у розвитку соціального партнерства у сфері професійно-технічної освіти України.

Використана література:

1. Государственные трудовые резервы СССР : сб. руковод. материалов / сост. М. С. Розофаров. – М. : Трудрезервиздат, 1957. – 407 с.
2. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні : затвердж. МОН України 5 липня 2004 р. / АПН України, МОН України // Професійно-технічна освіта. – 2004. – № 3. – С. 2-5.
3. Положение о производственной практике учащихся городских профессионально-технических учебных заведений, подготавливающих квалифицированных рабочих для промышленности, транспорта, связи, торговли, общественного питания и отраслей, обслуживающих население: утвержд. приказом Госпрофобра СССР № 137 от 12 октября 1982 г.; согласов. с Госкомтрудом СССР и ВЦСПС // Бюллетень нормативных актов министерств и ведомств СССР. – 1983. – № 2. – С. 25-35.
4. Положение о профессионально-технических учебных заведениях СССР : затвердж. пост. РМ СРСР № 296, 11 квітня 1980 р. // СП СРСР. – 1980. – № 11. – Ст. 77.
5. Про заходи по розширенню навчання і влаштуванню на роботу в народне господарство молоді, яка закінчує загальноосвітні школи Української РСР у 1966 році : постанова ЦК КПУ і РМ УРСР № 206, 4 березня 1966 р. // ЗП УРСР. – 1966. – № 3. – Ст. 31.
6. Про організацію виробничо-технічної підготовки молоді, яка закінчила середні школи, для роботи на виробництві : постанова РМ УРСР і ЦК КПУ № 1264, 26 серпня 1954 р. // ЗП УРСР. – 1954. – № 15-16. – Ст. 84.
7. Сборник материалов по учебно-методической работе в учебных заведениях профессионально-технического образования / Госкомитет СМ СССР по ПТО. – М. : Высш. шк., 1976. – 352 с.
8. Терещенко Г. І. Організаторська діяльність комуністичної партії по підготовці робітничих кадрів на Україні / Г. І. Терещенко. – К. : Вид-во ВО “Вища освіта” при КДУ, 1974. – 160 с.
9. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ (ЦДАВО України), ф. Р-2, оп. 14, спр. 3498, 284 арк.
10. ЦДАВО України, ф. 572, оп. 4, спр. 2699, 103 арк.
11. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 289, 6 арк.
12. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 371, 39 арк.
13. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 496, 158 арк.
14. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 1095, 168 арк.
15. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 1282, 256 арк.
16. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 1476, 153 арк.
17. Державний архів Харківської області, ф. Р-5667, оп. 1, спр. 648, 120 арк.

18. Соціальне партнерство [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальне_партнерство> – Загол. з екрану. – Мова укр.

МИКИТЕНКО Е. С. *Сотрудничество в профессиональной подготовке будущих квалифицированных рабочих для лёгкой промышленности в технических училищах Украины (1954–1984 гг.) как фактор повышения её эффективности.*

В статье рассматриваются содержание и направления сотрудничества в профессиональной подготовке будущих квалифицированных рабочих для лёгкой промышленности в технических училищах Украины (1954–1984 гг.) как один из факторов повышения её эффективности.

Ключевые слова: *социальное партнёрство, сотрудничество, профессиональная подготовка, квалифицированные рабочие, технические училища, лёгкая промышленность.*

MIKITENKO H. *A partnership in vocational training of the future skilled workers for light industry in technical schools of Ukraine (1954–1984 as a factor of increasing its efficiency.*

This article considers the content and areas of a partnership in vocational training of the future skilled workers for light industry in technical schools of Ukraine (1954–1984) as one of factors of increasing its efficiency.

Keywords: *the social partnership, vocational training, skilled workers, technical schools, light industry.*

Нізовцев А. В.
**Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка**

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ

У статті розглянуті особливості, основні підходи і завдання вищих технічних навчальних закладів для підвищення якості підготовки випускників. Розкриті ключові складові, що впливають на покращення ефективності професійної підготовки майбутніх інженерів.

Ключові слова: *професійна підготовка, наука, виробництво, практика, інформаційні технології.*

Ефективним засобом адаптації людини до сучасного життя є освіта як організований педагогічний процес пізнання, розвитку, спілкування і творчості. Інноваційна освіта орієнтована на майбутнє й пов'язана з підготовкою студентів до використання методів прогнозування, моделювання, проектування в житті та професійній діяльності, самостійного підходу до наукової, виробничої, технічної проблеми, формування вміння глибоко розуміти, мислити, фахово діяти. Підготовка майбутніх фахівців до виконання посадових обов'язків – складна і комплексна проблема, успішне вирішення якої залежить від скоординованості зусиль педагогічних працівників [1]. Розвинуті країни прагнуть створити системи освіти, які відповідають вимогам часу, потребам особистості та суспільства шляхом розробки інноваційних моделей освітнього розвитку [2]. Модернізація вищої професійної освіти потребує змін у законодавчому і нормативно-правовому